

Język polski
L-Ilsien Pollakk
La lengua polaca
A lengyel nyelv
Lenkų kalba
Língua polaca
La lingua polacca
The Polish Language
Poljski jezik
Polnisch
Le Polonais
Polska
Πολωνική Γλώσσα
Det polske sprog
Polský jazyk
Poľský jazyk
Poļu valoda
Poola keel
De Poolse taal
Puolan kieli
Полски език

*L*imba polonă

Contributors:

The Polish text by prof. dr hab. Walery Pisarek
Bulgarian translation by Ignacy Doliński, PhD.
Czech translation by Teresa Piotrowska-Małek
Dannish translation by Andrzej Zalewski
Dutch translation by Agnieszka Bienias
English translation by Marta Usiekniewicz
Estonian translation by Aarne Puu
Finnish translation by Sirkka Ojaniemi
French translation by dr Wanda Jadacka
German translation by Andreas W. Meger
Greek translation by Przemysław Kordos
Hungarian translation by Ildikó Kozak
Italian translation by Maciej Jaskot
Latvian translation by Ieva Palaša
Lithuanian translation by dr Ana Romančuk
Maltese translation by Carmel Azzopardi
Portugese translation by Agata Adamska
Romanian translation by Professor Constatnin Geambașu
Slovak translation by doc. PhDr. Marta Pančíková, PhD.
Slovenian translation by Jasmina Šuler-Galos
Spanish translation by Magdalena Adamczyk
Swedish translation by Grażyna Tatar

Design by Tomasz Korwin-Szymanowski
Edited by Ewa Dulna-Rak

Published by The Council for the Polish Language
Warsaw 2009

ISBN: 978-83-916268-4-9

The Council for the Polish Language
ul. Nowy Świat 72
00-330 Warszawa
www.rjp.pan.pl

Completed with the funds from
the Ministry of Culture and National Heritage

**Ministry of
Culture
and National
Heritage.**

limba polonă

Cu cele 38 milioane de vorbitori în Polonia, 2 milioane în Europa, plus circa 8 milioane de beneficiari, îndeosebi nativi din afara Europei, limba polonă face parte din cele 25 de limbi mari din lume. Este una dintre cele mai mari 10 limbi din Europa. Din punctul de vedere al numărului de vorbitori nativi, ea ocupă locul șase în Uniunea Europeană. Este cunoscută într-un grad diferit de circa 50 de milioane de oameni. Ca limbă maternă (mai exact ca „first language“), potrivit „Languages of the World“, este recunoscută de locuitori din 21 de țări. Pentru circa 45 de milioane ea este limba maternă.

Peste 37 de milioane de beneficiari nativi ai limbii polone locuiesc în Polonia, unde minoritățile lingvistice reprezintă nu mai mult de 3–4% din populația generală, adică sub 1 milion. Potrivit unui studiu efectuat de „Europeans and their Languages“, 98% dintre locuitorii Poloniei indică limba polonă ca limbă maternă. Membrii minorităților lingvistice din Polonia sunt de regulă bilingvi, în sensul că vorbesc și polona, iar generațiile tinere citesc și scriu în polonă.

Laolaltă cu limbile cehă, slovacă, luzaciană inferioară, luzaciană superioară, cașubă și polabă, limba polonă face parte din grupa limbilor slave de vest a familiei indoeuropene. Această familie cunoaște două tipuri de limbi, numite *satem* și *kentum*. Limba polonă, împreună cu celelalte limbi slave, dar și cele baltice și iranienne, face parte din grupul *satem* (compară *srdce* din cehă, *sirdis* din lituaniană, *serce* din polonă, cu *heart* din engleză, *cœur* din franceză, *καρδιά* din greacă, *cor* din latină, *Herz* din germană).

Limba polonă se deosebește de alte limbi slave de vest prin următoarele trăsături:

1. trecerea consoanelor sonore *r* și *l* în *ar*, *ier* sau *il*, compară *sarna*, *kark*, *pierścień*, *wilk* din polonă, cu *srna*, *krk*, *prsteń*, *vlk* din cehă;
2. trecerea consoanelor palatale *t*, *d*, *r* în consoanele moi *ć*, *ź*, *rz*;
3. accentul fix paroxitonic (adică pe penultima silabă) și absența vocalelor cantitative și a intonației (în afară de cea expresivă).

Gwarzące różnym językiem narody

articularități ale limbii polone

Din punct de vedere fonetic limba polonă literară contemporană se caracterizează printr-un număr nu prea mare de vocale (*a, e, o, u, i, y, ę, q*; neexistând diferențierea între lungi și scurte) și un număr relativ mare de consoane care în scris apar destul de frecvent în grupuri consonantice. În pofida numărului restrâns de vocale, printre ele există două moștenite din perioada protoslavă, neîntâlnite în majoritatea limbilor europene și nici în alte limbi slave contemporane. Acestea sunt vocalele nazale *q* (în pofida scrierii, este vorba de *o* nazal, și nu de *a*) și *ę*. De altfel, și în limba polonă, în anumite circumstanțe, ele își pierd nazalitatea. La finalul cuvântului își păstrează caracterul nazal doar vocala *q* (de ex. *z taką ładną książką*), în schimb, vocala *ę* la finalul cuvântului se pronunță astăzi ca *e* (de ex. *lubie cie*, deși se scrie *lubię cię*). În interiorul cuvântului ambele vocale se pronunță nazal doar înaintea consoanelor fricative *w, s, z, sz, ż, ś, ź, ch*; înaintea celorlalte consoane (adică înaintea de *p, b, d, t, c, dz, cz, dż, ć, dź, k, g*) nazalitatea lor transpare într-o consoană nazală distinctă *m, n* sau *ń*; de exemplu, se spune și se scrie *wąsy, węż*, dar se spune *zombek, zemby, wentka, pieńć*, deși se scrie *ząbek, zęby, wędka, pięć*. Înaintea grafemele *l* și *ł* atât *q* cât și *ę* își pierd nazalitatea: se spune *wziół, wzieni*, deși se scrie *wziął, wzieni*.

Impresia de încărcare cu consoane a textului polonez este amplificată de ortografie; potrivit ortografiei, unele consoane care nu dispun de litere proprii în alfabetul latin se înregistrează cu două litere pentru consoane, de exemplu grafemele *sz, cz* redau sunetele *ś* (engl. *sh*) și *ć* (engl. *ch*). Străinii se amuză și se sperie de propozițiile alcătuite special în acest scop.

De exemplu:

*W gąszczu szczawiu we Wrzeszczu
Klaszczą kleszcze na deszczu.*

Sau:

*W Szczecznym chrząszcz i trzmiel
brzmi w trzcinie.*

Dar și textul:

Mali po polu hulali i pili kakao.

este un text polonez.

Chrząszcz brzmi w trzcinie

czyżnie

W mojej pięknej ojczyźnie-polszczyźnie

În practică, dificultăți mai mari decât pronunțarea sunetelor *ś* (engl. *sh*) și *ć* (engl. *ch*) sau chiar a îmbinării lor *ść* (engl. *shch*) le creează străinilor (chiar și vorbitorilor nativi ai altor limbi slave) diferențierea seriei de sunete: *s* (de ex. *sam*), *s'* (de ex. *sinologia*), *ś* (de ex. *śmiech*) și *ś* marcat în scris cu *sz* (de ex. *szpilka*), precum și *c* (de ex. *cały*), *c'* (în împrumuturi, de ex. *cito*), *ć* (de ex. *ćma*) și *ć* marcat în scris prin *cz* (de ex. *czapka*).

Orice consoană la sfârșitul cuvântului, se pronunță totdeauna surd: se spune *grat*, deși se scrie *grad*. Dar, dacă urmează un cuvânt care începe cu o consoană sonoră, atunci consoana finală a cuvântului precedent își păstrează sonoritatea sau devine sonoră. O situație aparte apare când un cuvânt se termină în consoană, iar următorul începe cu vocală sau cu una dintre consoanele lichide (sonante): *m*, *n*, *l*, *r*. Modalitatea de a pronunța consoana finală din cuvântul precedent împarte Polonia în două părți: de nord – unde consoana respectivă se asurzește și de sud, unde se sonorizează. Locuitorii din Mazovia, laolaltă cu Varșovia pronunță *brat ojca*, *brzek lasu*, în timp ce locuitorii din Małopolska, laolaltă cu Cracovia – *brad ojca*, *brzeg lasu*. Acest fenomen cunoscut ca *sandhi* se manifestă și în alte limbi, printre altele în engleza britanică.

Accentul în limba polonă este fix: trecând peste excepțiile sistematice, accentul cade pe penultima silabă. Cuvintele sunt de obicei plurisilabice, iar lunginea lor relativă în text este influențată de desinențele flexionare și de numeroasele prefixe și sufixe, care modifică sensul sau conotația expresivă a cuvântului.

Limba polonă este o **limbă flexionară**: cuvintele declinate (substantive, adjective, numerale și pronume) au:

- șapte cazuri,
- două numere,
- trei genuri la numărul singular,
- două genuri la numărul plural

verbele se manifestă în diferite forme în funcție de persoană, număr, gen, timp, mod, diateză și aspect.

În contextul limbilor germanice și romanice, folosirea verbului în limba polonă se distinge prin **categoria aspectului**, o categorie dezvoltată, mai degrabă derivativă decât flexionară, care compensează în mod economic volumul relativ modest al timpurilor gramaticale. Verbele formate cu ajutorul prefixelor și sufixelor comunică nu doar faptul că acțiunea dată s-a încheiat sau nu s-a încheiat (de ex. *robić*, imp. vs. *zrobić*, pf.), ci și faptul că s-a repetat de mai multe ori (de ex. *czytywać*), a început să se desfășoare (de ex. *zaśpiewać*), a devenit o anumită deprindere

zrobiłem
zrobiłam
zrobiłeś

zrobiłaś
zrobiło
zrobiliśmy

zrobiłyśmy
zrobiliście
zrobiłyście

(de ex. *rozpić się*), a durat un anumit timp (de ex. *potrząchnąć*) sau pe toată durata (de ex. *przetarznąć*) etc. S-a încetățenit părerea că stăpânirea folosirii corecte a aspectului constituie cea mai dificilă sarcină a unui străin care învață limba polonă.

O particularitate a limbii polone o constituie sistemul numeralelor. Majoritatea lor se declină, au cazuri și genuri, iar în afara numeralelor cardinale (*jeden, dwa, trzy...*) și a celor ordinale (*pierwszy, drugi, trzeci...*) se mai folosesc numerele colective, multiple, multiplicative și fracționare. **Forma numeralului depinde de genul substantivului.** Polonezii spun: *dwa konie* (doi cai), dar *dwaj chłopcy/dwóch chłopców* (doi băieți), *dwie dziewczynki* (două fete) și *dwoje dzieci* (doi copii). Sistemul numeralelor suferă o anumită simplificare: în urmă cu câteva generații încă se mai foloseau numerele fracționare *półtora* ('unu și jumătate'), *półtrzecia* ('doi și jumătate'), *półczwarta* ('trei și jumătate') etc., precum și forme specifice de tipul *samowtór* ('în doi'), *samotrzyć* ('în trei'), *samoczwart* ('în patru').

Datorită flexiunii relativ bogate, **ordinea cuvintelor în propoziții și în frază este liberă**, fără a fi într-un total arbitrar. Topica liberă este îngăduită de factori de ordin stilistic și logic, și nu de natură gramaticală sau semantică. Așadar, se poate spune atât *Ojciec czyta książkę córce*, precum și *Córce czyta książkę ojciec*, de asemenea *Książkę czyta ojciec córce* sau *Córce książkę ojciec czyta*, ba chiar și *Czyta książkę ojciec córce*. Toate aceste propoziții sunt acceptabile gramatical, deși doar prima sună firesc în afara contextului.

Ca urmare a acceptării, în secolul al X-lea, a creștinismului de la Roma prin intermediul Cehiei (spre deosebire de Rusia Kieveană), ținuturile poloneze s-au aflat pe orbita influenței vest europene. O formă de manifestare a acestei influențe, cu consecințe de lungă durată, a fost utilizarea alfabetului latin pentru înregistrarea primelor cuvinte poloneze, apoi a propozițiilor și, în final, a textelor. În perioada manuscriselor, așadar, în secolul al XV-lea, s-au stabilit principiile generale de notare a grafemelor pentru care lipseau litere latine.

Alfabetul polonez contemporan este alcătuit din 32 de litere:

Aa Ąą Bb Cc Ćć Dd Ee Ęę Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Łł Mm Nn Ńń Oo Óó Pp Rr Ss Śś Tt Uu Ww Yy Zz Żż Źź. În plus, în cuvinte împrumutate se folosesc literele Qq, Vv i Xx.

zrobili
zrobiły
zrobiony

zrobiona
zrobione
zrobieni

zrobiwszy
zrobiono
zrobi się

Diferențierea limbii

Ținând seama de numărul utilizatorilor, varianta generală culturală a limbii polone, adică limba polonă literară, așa cum se numește tradițional limba polonă standard, este relativ unitară pe teritoriul țării. Diferențierea ei în prezent decurge mai degrabă din factori de ordin social, profesional și funcțional, decât din factori regionali. În ultima vreme destul de relevantă pare opoziția dintre limba oficială/publică și limba vorbită/privată. Deosebirile dialectale și de grai, pe cale de dispariție, se mențin doar în rândurile populației rurale.

Din punct de vedere istoric și lingvistic, este justificată împărțirea ținuturilor locuite de populația care vorbește polona în patru regiuni, care pot fi reprezentate schematic în felul următor:

Dialectul din Polonia Mare

Dialectul din Mazovia

Dialectul din Silezia

Dialectul din Polonia Mică

Dintre aceste patru dialecte, numai dialectul silezian este astăzi viu, nelimitându-se doar la populația rurală, și, în pofida diferențierilor interne, o parte a utilizatorilor săi manifestă ambiția de a-l delimita într-o limbă sileziană regională. O deosebită vitalitate dovedește graiul din Podhale, graiul muntenilor de la poalele Tatrei, circumscris dialectului din Polonia Mică (Małopolska). Graiul cașubilor (locuitorii Pomeraniei), considerat până de curând de majoritatea lingviștilor polonezi ca unul dintre dialectele limbii polone, a fost legiferat drept limbă regională distinctă.

Wpadam do Soplicowa jak w centrum polszczyzny

Conștiința lingvistică

Conștiința importanței limbii comune pentru existența poporului a fost vie încă din secolul al XVI-lea printre locuitorii ținuturilor poloneze, care s-au definit drept oameni vorbitori de limbă polonă (*homines linguae Polonicae*), iar, în jurul anului 1440, Jakub Parkoszwic, unul dintre profesorii Academiei de la Cracovia, compara meritele în dezvoltarea și perfecționarea limbii materne cu meritele cavalerilor care apără granițele țării. Tipografii din secolul al XVI-lea declarau că editează cărți polone din dragoste față de această limbă.

! asemenea atitudine față de limbă le-a permis polonezilor să-și păstreze sentimentul identității naționale după pierderea statului, împărțit în secolul al XIX-lea, între Rusia, Prusia și Austria. Mulți poeți polonezi au identificat patria cu limba polonă. În mod similar, la sfârșitul secolului al XX-lea, 92% din locuitorii Poloniei în vârstă de peste 14 ani, rugați să răspundă la întrebarea: *Ce anume îi unește cel mai mult pe polonezi?*, au indicat limba polonă. Limba era invocată mai frecvent decât istoria comună, teritoriul, religia și chiar statul.

A niechaj narodowie wždy postronni znają,
iz Polacy nie gęsi, iz swój język mają

istoria limbii polone

Limba polonă literară descinde din dialectele slave de vest, folosite pe teritoriul de mai târziu al Poloniei Mari (Wielkopolska), cu centrul la Gniezno și Poznań, teritoriu populat în secolul al X-lea de tribul polanilor, precum și pe teritoriul de mai târziu al Poloniei Mici (Małopolska), cu centrul la Cracovia, populat de tribul vistulenilor. O contribuție mai modestă la formarea limbii literare polone a avut Mazowsze (deși Varșovia, situată pe teritoriul ei, a fost din secolul al XVII-lea reședința curții regale, iar din 1918 a devenit nu doar capitala reală a statului, ci și una simbolică). La procesul de formare a limbii au luat parte și alte regiuni ale Poloniei.

!imp de câteva decenii, între lingviștii polonezi a avut loc o dispută legată de întrebarea: care anume dintre cele două dialecte (cel din Polonia Mare sau cel din Polonia Mică) a jucat un rol mai important în formarea limbii polone pantribale? În prezent predomină părerea că dezvoltarea limbii s-a realizat paralel cu dezvoltarea statalității polone: de vreme ce leagănul ei a fost statul polanilor, cu centrul de putere situat la Gniezno și Poznań, acolo, în jurul curții princiare, a început să se formeze limba pantribală. Când centrul principal al puterii de stat și reședința curții princiare, iar, cu timpul, și centrul cultural, a devenit Cracovia, acea limbă transtribală a suferit influența dialectului local din Polonia Mică (Małopolska). În secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, un rol esențial în dezvoltarea limbii polone l-au jucat ținuturile răsăritene ale vechii Republici, de unde proveneau cei mai remarcabili scriitori polonezi de atunci.

Cele mai vechi consemnări poloneze provin din secolul al XII-lea; este vorba de denumiri proprii, persoane și localități întâlnite într-un document latin din anul 1136. Cazaniile care datează din anii '50 ai secolului al XIV-lea sunt considerate cele mai vechi texte poloneze păstrate în formă scrisă. Cea mai veche traducere din

Nie miecz, nie tarcza - bronią Języka, Lecz - arcydzieła!

latină în limba polonă a unui text mai mare este psaltirea din jurul anului 1380. Cea mai veche traducere poloneză a Bibliei, în manuscris, a apărut în jurul anului 1450. A trebuit să mai treacă peste 100 de ani până când traducerea polonă a Bibliei să fie tipărită, ceea ce s-a întâmplat în anul 1561. Traducătorul ei a putut beneficia de dicționarul latin-german-polon, editat în anul 1526, sub redacția lui Jan Murelius. În anul 1568 a fost tipărită prima gramatică a limbii polone, „Polonicae grammatices institutio”, autorul ei fiind un francez polonizat, Piotr Satorius Stojewski. La o sută de ani după prima versiune polonă tipărită a Bibliei, adică în anul 1661, a început să apară prima gazetă polonă, „Merkuriusz Polski”, în mod similar cu „La Gazette” în Franța, scoasă mai devreme cu 30 de ani, la inițiativa curții regale.

Limba polonă literară s-a format în a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Un merit important a revenit scriitorilor și poezilor: Biernat z Lublina (cca 1465–cca 1529), Mikołaj Rej (1505–1569), Jan Kochanowski (1530–1584), Piotr Skarga (1536–1612). În unificarea ei un rol deosebit l-au jucat tipografiile cracovieni Jan Haller, Florian Ungler, Maciej Wierzbicka, precum și Hieronim Wietor, Maciej și Marek Szarffenberg, originari din Silezia. Marii scriitori au exercitat o influență semnificativă asupra dezvoltării limbii și a conștiinței lingvistice a polonezilor în secolul al XVIII-lea (de ex. poetul Ignacy Krasicki, 1735–1801), precum și mai târziu, așa cum o vor dovedi Adam Mickiewicz (1798–1855), Juliusz Słowacki (1809–1849), Aleksander Fredro (1793–1876), Henryk Sienkiewicz (1846–1916), Bolesław Prus (1847–1912). Există opinia potrivit căreia literatura beletristică și cea științifică, precum și, într-o anumită măsură, presa au permis menținerea comunității lingvistice a populației de pe teritoriile poloneze, private de propriul stat, divizate timp de peste 120 de ani de cele trei puteri europene: Rusia, Prusia și Austria. Astăzi influența literaturii asupra limbajului public și vorbit este relativ mică, în comparație cu influența mass-media, îndeosebi a sistemului de publicitate.

Creația în limba polonă a adus Premiul Nobel unui număr de patru scriitori în domeniul literaturii: Henryk Sienkiewicz (1905), Władysław Reymont (1924), Czesław Miłosz (1980) și Wisława Szymborska (1996).

Z językać wszystkie mądrości
Nauk wszelkich ich chytróści,
Wszelka sprawa każdej rzeczy
Przez język się zawsze toczy.

Influența limbilor străine

Limba polonă s-a format și dezvoltat mai întâi laolaltă cu celelalte dialecte slave, apoi independent, suferind influența altor limbi și îmbogățindu-și totodată volumul de noțiuni și de cuvinte prin împrumuturi. Printre cele mai vechi se numără împrumuturile iraniene (printre altele, *bóg* – dumnezeu, *raj* – rai) și gotice (printre altele, *chleb* – pâine, *książe* – prinț). Apoi, în evul mediu, în secolele al XI-lea – al XV-lea, a urmat valul de împrumuturi cehe și latine (de ex. *parafia* – parohie, *proboszcz* – preot), legate îndeosebi de religia creștină, ceremonia și organizarea ecleziastică, precum și germane, legate mai ales de construcții, economie și administrație (de ex. *dach* – acoperiș, *cegła* – cărămidă, *burmistrz* – primar, *ratusz* – primărie, *wójt* – primar de comună). Influența limbii cehe s-a manifestat îndeosebi prin intermedierea în preluarea terminologiei creștine, de ex. *kościół* – biserică, *opat* – abate, *przeor* – monah) și în adaptarea formei fonetice a cuvântului polonez la modelul limbii cehe ca fiind mai elegant (prin această influență se explică forma cuvintelor poloneze *wesele* – nuntă, *serce* – inimă, în loc de *wiesiele*, *sierce*). În secolul al XVI-lea se intensifică influența limbii italiene (dovadă, cuvintele împrumutate: *palac* – palat, *kapela* – capelă, *kalafior* – conopidă, *kasa* – casă, *opera* – operă) și a limbii franceze (dovadă, cuvintele împrumutate: *bulwar* – bulevard, *adres* – adresă, *bukiet* – buchet, *awans* – avans, *afera* – scandal, *krem* – cremă, *parasol* – umbrelă), care durează până la sfârșitul secolului al XIX-lea, când, în diferite domenii ale vieții publice, cu precădere în tehnică, în cancelarie și în activitatea politică, începe să se observe influența puternică a limbilor statelor care au împărțit teritoriul polonez: germană (de ex. *obcas* – toc de pantof, *szmelc* – fier vechi, *hebel* – rindea, *klajster* – clei, *wajcha* – manivelă, *kurort* – stațiune, precum și calchieri: *dworzec kolejowy*, din germ. *Bahnhof*, gară feroviară, *listonosz*, din germ. *Briefträger*, poștaş) și rusă (de ex. *kibitka* – caretă, *turma* – închisoare, *zsyłka* – deportare, *gulag* – gulag, *lagier* – lagăr, *kolchoz* – colhoz, dar și *dacza* – casă de vară, *samowar* – samovar și *sputnik* – satelit). Aceste influențe, așa cum arată exemplele, au continuat în secolul XX. În a doua jumătate a acestui secol, toate influențele străine asupra limbii polone au început să fie dominate de influența limbii engleze, mai ales în tehnologie și știință (de ex. *serwer*, *skaner*, *trend*), în economie (de ex. *biznes*, *boom*, *leasing*, *menedžer*), sport (de ex. *aut*, *gol*, *tenis*, *walkover*), divertisment (de ex. *long-play*, *playback*, *song*) și în viața cotidiană (de ex. *piercing*, *grill*, *hamburger*).

În sfera lexicală a limbii polone contemporane s-au păstrat, de asemenea, urme ale influenței multor altor limbi, precum araba (de ex. *alchemia*, *akohol*, *cyfra*), ucraineană (de ex. *bohater* – erou), turcă (de ex. *janczar* – ienicer, *kajdany* – cătușe, *pantofel* – pantof), maghiară (de ex. *dobosz* – toboșar, *szalas* – sălaș), finlandeză (de ex. *sauna*), spaniolă (de ex. *hacjenda* – fermă), olandeză (de ex. *majtek* – marinar), islandeză (de ex. *gejzer* – gheizer), japoneză (de ex. *harakiri*, *karaoke*, *sake*), norvegiană (de ex. *slalom*, *fiord*), suedeză (de ex. *skansen*) și multe altele.

Jaki język - taki naród!

statutul juridic

După 120 de ani de împărțire între Rusia, Prusia și Austria, ținuturile poloneze au fost din nou reunite într-un singur stat în anul 1918, iar Polonia și-a redobândit independența. Aproape concomitent a fost definit statutul juridic al limbii polone. La 31 iulie 1924, Seimul a adoptat *Legea cu privire la limba de stat și la limba oficială a autorităților administrative la nivel guvernamental și local*. Legea stabilea faptul că *limba de stat a Republicii Polone este limba polonă. În limba de stat funcționează toate autoritățile guvernamentale și locale și instituțiile administrative atât în exercitarea funcțiilor interne, cât și a celor externe*. Această lege însă acorda membrilor minorităților naționale dreptul de a comunica în limba lor cu organele de stat locale. După al II-lea Război Mondial, această lege a fost înlocuită, în anul 1945, cu *Decretul privitor la limba de stat și la limba de funcționare a autorităților guvernamentale și locale la nivelul administrației*. Decretul repeta reglementarea legii cu privire la limba polonă, dar omitea posibilitatea folosirii limbilor minoritare.

In anul 1977, Adunarea Națională a adoptat o nouă Constituție a Republicii Polone, prima constituție poloneză care afirmă la art. 27 că limba polonă este limba oficială în Republica Polonă. Doi ani mai târziu, Seimul a adoptat *Legea din 7 octombrie 1999 cu privire la limba polonă*, care, cu câteva modificări, este în vigoare până astăzi. Cele mai importante modificări sunt:

- cerințe restrictive de folosire a limbii polone în comerț și în contractele de muncă – introdusă de *Legea din 2 aprilie 2004 cu privire la modificarea legii limbii polone*,
- norme care admit folosirea în fața organelor puterii a limbii minorităților sau a limbii regionale în comunele în care numărul de locuitori aparținând comunității date sau care folosesc limba regională constituie cel puțin 20% din total – introdusă de *Legea din 6 ianuarie 2005 cu privire la minoritățile naționale și etnice și la limba regională*.

idę
idziesz
idzie
idą
idziemy
idziecie
idą
idący
idąca
idące
idąc
szedł
szła
szli
szły

Oto dom mój:
cztery ściany wiersza
W mojej pięknej ojczyźnie-polszczyźnie

onsiliul Limbii Polone

Înființat în anul 1996 ca unul dintre comitetele pe probleme de pe lângă Prezidiul Academiei Polone de Știință, Consiliul este alcătuit din 38 de membri, desemnați pentru un mandat de patru ani de către Președintele Academiei Polone de Știință. Jumătate din componența Consiliului o constituie lingviștii, iar cealaltă jumătate, reprezentanți ai altor discipline (printre altele, fizică, informatică, medicină și alte domenii de viață, precum literatura, teatrul, jurnalismul). *Legea cu privire la limba polonă* din anul 1999 i-a acordat statut de instituție consultativă în probleme de utilizare a limbii polone și i-a stabilit drepturile și obligațiile. În concordanță cu legea:

- Consiliul prezintă în fața Seimului și a Senatului, la fiecare doi ani, informații cu privire la respectarea *Legii limbii polone*,
- La cererea autorităților sau din proprie inițiativă, Consiliul exprimă, pe cale de hotărâre, opinii cu privire la utilizarea limbii polone în activitatea și circuitul public și,
- stabilește regulile de ortografie și punctuație ale limbii polone,
- în plus, toate instituțiile de stat și sociale, societăți, asociații, școli, precum și producători, importatori și distribuitori de mărfuri sau servicii se pot adresa Consiliului cu solicitarea referitoare la opinie în problemele folosirii limbii polone.

Gdyby Ojczyzną był
język i mowa

M

inoritățile lingvistice

Minoritățile lingvistice reprezintă nu mai mult de 3–4% din totalul cetățenilor Republicii Polone. Cele mai multe dintre ele sunt alcătuite din beneficiarii de limbă germană, bielorusă, ucraineană, lituaniană, cașubă, cehă și slovacă. După cum rezultă din tabelul de mai jos, numărul lor este altfel estimat de către asociațiile minorităților și diferit în rezultatele recensământului național din anul 2002.

Numărul de membri ai celor mai mari minorități naționale și etnice, precum și al vorbitorilor de limbi regionale

Limba	Numărul de vorbitori indicat de asociațiile minorităților (mii)	Numărul de vorbitori după recensământul național din anul 2002 (mii)
germană	300	147
bielorusă	240	48
ucraineană	220	34
cașubă	53	5
lituaniană	25	6
slovacă	25	2
cehă	3	3

Legea din anul 2005, cu privire la minoritățile naționale și etnice, precum și la limba regională, recunoaște 9 minorități naționale (armeană, bielorusă, cehă, evreiască, germană, lituaniană, rusă, slovacă și ucraineană), 4 minorități etnice (caraimă, lemkiiană, romă și tătară), precum și comunitatea care folosește limba cașubă, considerată limbă regională. Numărul vorbitorilor acestora este foarte diferențiat, deoarece pornește de la câteva zeci de persoane (minoritatea caraimă) la o sută și câteva zeci de mii (minoritatea germană).

Organele puterii publice sunt obligate prin lege să sprijine activitatea menită să păstreze și să dezvolte limbile minoritare și limba regională.

Wiernie służyłem polskiemu językowi

Școli cu limba de predare a minorităților naționale și etnice, precum și cu limba regională (în anul 2005)

Limbile	Școli elementare		Gimnazii		Licee teoretice	
	Școli	Elevi	Școli	Elevi	Școli	Elevi
total	553	32 768	197	14 252	14	1563
bielorusă	23	1766	13	1029	2	827
greacă	1	21	-	-	-	-
idiș	1	59	-	-	-	-
cașubă	71	3640	17	614	2	170
lituaniană	12	409	4	196	1	74
lemkiană	21	212	10	90	1	13
germană	256	24 025	75	11 391	1	121
romani	74	856	19	91	-	-
slovacă	6	197	3	71	-	-
ucraineană	88	1583	56	770	7	358

Potrivit: Micului anuar statistic al Poloniei 2005, Varșovia 2005, p. 229

Klaszczą kleszcze
na deszczu

cunoașterea limbilor străine

Potrivit studiului „Europeans and their Languages” (Eurobarometr 243, publicat în februarie 2006), cunoașterea în rândurile locuitorilor Poloniei a cel puțin unei limbi străine într-un grad care să permită desfășurarea unei conversații este apropiată de media europeană, și anume în jur de 55%. Dar o cunoaștere de acest fel a două sau mai multe limbi au declarat în anul 2001 doar 12% dintre polonezi. Cel mai frecvent a fost declarată atunci cunoașterea limbii ruse (23%), engleze (16%), germane (14%) și franceze (2%). Sfera de cunoaștere a diferitelor limbi se schimbă rapid în ultimii ani: creșterea cunoașterii englezei este însoțită de scăderea cunoașterii limbii ruse.

Potrivit Centrului polonez de Cercetare a Opiniei Publice (OBOP), în societatea poloneză în ceea ce privește cunoașterea limbilor străine se disting în mod clar trei generații: cunoașterea a cel puțin unei limbi străine a declarat printre cei mai tineri (14–34 de ani) mai mult de jumătate din cei investigați, printre persoanele de vârstă mijlocie (35–54 de ani), circa 2/5, printre cei mai în vârstă (peste 54 de ani) – 1/4. Cunoașterea unei limbi străine este legată, de asemenea, de nivelul de educație, situația materială și locul de domiciliu: printre managerii cu pregătire superioară, care locuiesc la oraș, cunoașterea a cel puțin unei limbi străine este aproape generală.

olitica lingvistică

In politica lingvistică polonă se pot distinge trei sfere: politica față de limba polonă, față de celelalte limbi materne ale cetățenilor polonezi și față de predarea limbilor străine.

Scopurile, sfera și mijloacele politice poloneze în raport cu limba polonă ca limbă maternă a majorității polonezilor și ca limbă de stat a Republicii Polone, constituind un bun comun al tuturor cetățenilor, sunt stabilite de *Legea cu privire la limba polonă*. Această lege a fost adoptată de parlamentul polonez, așa cum argumentează preambulul la această lege:

- *ținând seama că limba polonă constituie elementul de bază al identității naționale și este un bun al culturii naționale,*
- *ținând seama de experiența istoriei, când lupta celor care au divizat teritoriul și a ocupanților împotriva limbii polone a fost instrument de deznaționalizare,*
- *recunoscând necesitatea protejării identității naționale în procesul de globalizare,*
- *recunoscând că o contribuție la construirea Europei comune și variate cultural o reprezintă cultura polonă, iar păstrarea acestei culturi și dezvoltarea ei sunt posibile numai prin protejarea limbii polone.*

C

Daj ać ja pobrusze a ty poczywaj

Din aceste premise decurg următoarele obligații:

- grija față de calitatea limbii folosite în public și perfecționarea abilităților lingvistice ale beneficiarilor ei, precum și crearea de condiții pentru dezvoltarea adecvată a limbii ca instrument de comunicare în toate domeniile vieții,
- extinderea cunoștințelor despre limbă și despre rolul ei în cultură,
- răspândirea respectului față de regionalisme și graiuri, precum și contracararea dispariției lor,
- promovarea limbii polone în lume,
- sprijinirea predării și învățării limbii polone în țară și în străinătate.

In politica loe față de alte limbi materne ale cetățenilor polonezi, organele autorității publice din Polonia sunt obligate să consolideze dialogul intercultural și îndeosebi să sprijine activitatea care are drept scop conservarea și dezvoltarea limbilor minorităților naționale și etnice, precum și a limbii regionale. Având în vedere acest lucru, statul polonez asigură dreptul la:

- folosirea liberă a limbii minoritare în viața privată și publică,
- răspândirea și schimbul de informații în limba minorităților și,
- învățarea limbii minorității sau în limba minorității.

Tinând seama de creșterea cantitativă și calitativă a contactelor instituționale și particulare la nivel internațional și de accelerarea dezvoltării colaborării politice, economice și culturale la scară europeană și globală, statul sprijină predarea și învățarea limbilor străine în școlile de toate gradele, precum și în cadrul educației permanente pentru adulți. În legătură cu acest lucru, în mod sistematic se reduce limita de vârstă a învățării obligatorii mai întâi a unei limbi străine, apoi a celei de a doua. Buna cunoaștere cel puțin a unei limbi străine constituie condiția prin lege a angajării în administrația de stat.

* „Niech wszystkie ludy wiedzą, że Polacy mówią
swoim językiem, nie gęsim“

Mikołaj Rej (1505–1569)

nstituții lingvistice la nivel național și regional

Cele mai importante instituții la nivel național, care, prin lege și statut, sunt interesate de calitatea comunicării lingvistice, pot fi considerate, în Polonia:

Consiliul Limbii Polone, de pe lângă Prezidiul Academiei Poloneze de Știință

(Rada Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk)
ul. Nowy Świat 72; PL 00-330 Warszawa, tel./faks: +48 22 657 28 89
www.rjp.pan.pl e-mail: rjp@rjp.pan.pl

Comisia de Stat pentru Atestarea Cunoașterii Limbii Polone ca Limbă Străină

(Państwowa Komisja Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego)
ul. Ogrodowa 28/30; PL 00-896 Warszawa, tel.: +48 22 393 38 25, +48 22 393 38 49, +48 22 393 38 43
www.buwilwm.edu.pl/certyfikacja e-mail: certyfikacja@buwilwm.edu.pl

Societatea Iubitorilor Limbii Polone

(Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego)
al. Adama Mickiewicza 31, PL 31-120 Kraków, tel.: +48 12 632 63 58, +48 12 623 77 00
www.jezuk-polski.pl/jezyk-polski e-mail: tmjp@ijp-pan.krakow.pl

Societatea Cultivării Limbii

(Towarzystwo Kultury Języka)
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28; PL 00-927 Warszawa, tel./faks: +48 22 552 24 00
www.tkj.uw.edu.pl e-mail: j.porajski.pomsta@uw.edu.pl

Instituția națională de frunte în domeniul cercetării limbii polone vechi și contemporane este:

Institutul Limbii Polone al Academiei Polone de Știință

(Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk)
al. Adama Mickiewicza 31; PL 31-120 Kraków, tel./faks: +48 12 632 87 13
www.ijp-pan.krakow.pl e-mail: piotr@ijp-pan.krakow.pl

Cercetări intense asupra limbii polone desfășoară și următoarele centre universitare din Polonia:

Institutul de Filologie Polonă al Universității din Białystok

(Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu w Białymstoku)
pl. Uniwersytecki 1; PL 15-420 Białystok, tel.: +48 85 745 74 46; tel./faks: +48 85 745 74 78
<http://ifp.uwb.edu.pl> e-mail: ifp@uwb.edu.pl

Institutul de Filologie Polonă al Universității „Cazimir cel Mare” din Bydgoszcz

(Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy)
ul. Jagiellońska 11; PL 85-067 Bydgoszcz, tel.: +48 52 321 31 81; faks: +48 52 322 03 55
www.ukw.edu.pl e-mail: inf@ukw.edu.pl

Institutul de Filologie Polonă al Universității din Gdańsk

(Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Gdańskiego)
ul. Wita Stwosza 55; PL 80-952 Gdańsk 5, tel.: +48 58 523 21 85; faks: +48 58 341 16 66
www.polonistyka.fil.ug.edu.pl e-mail: polsek@ug.edu.pl

Facultatea de Filologie a Universității Sileziene din Katowice

(Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach)
pl. Sejmu Śląskiego 1; PL 40-032 Katowice, tel.: +48 32 200 92 64; faks: +48 32 255 32 29
www.fil.us.edu.pl

Institutul Limbii Polone al Universității Jagiellone

(Instytut Języka Polskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego)
pl. Gołębia 16; PL 31-007 Kraków, tel.: +48 12 422 05 54, +48 12 663 13 34; faks: +48 12 429 28 65
www.polonistyka.uj.edu.pl e-mail: wpuj@polonistyka.uj.edu.pl

Institutul de Filologie Polonă al Universității Catolice din Lublin
(Instytut Filologii Polskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego)
Al. Racławickie 14; PL 20-950 Lublin, tel.: +48 81 445 43 20
www.kul.lublin.pl/1152.html

Facultatea Umanistă a Universității „Maria Skłodowska-Curie” din Lublin
(Wydział Humanistyczny Uniwersytetu im. Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie)
pl. Marii Curie-Skłodowskiej 4; PL 20-031 Lublin, tel.: +48 81 537 27 60; faks: +48 81 537 27 63
www.umcs.lublin.pl e-mail: humanik@umcs.lublin.pl

Facultatea de Filologie a Universității din Łódź
(Wydział Filologiczny Uniwersytetu Łódzkiego)
ul. Tadeusza Kościuszki 65; PL 90-514 Łódź, tel.: +48 42 665 52 53; faks: +48 42 665 52 54
www.filolog.uni.lodz.pl e-mail: uwagi_filologia@uni.lodz.pl

Facultatea Umanistă a Universității Warmia-Mazury din Olsztyn
(Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie)
ul. Kurta Obiży 1; PL 10-725 Olsztyn, tel.: +48 89 524 63 61; tel./faks: +48 89 527 63 13
www.uwm.edu.pl/human e-mail: filpol.human@uwm.edu.pl

Institutul de Filologie Polonă al Universității din Opole
(Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Opolskiego)
pl. Mikołaja Kopernika 11; PL 45-040 Opole, tel.: +48 77 541 60 03; faks: +48 77 541 60 02
www.pol.uni.opole.pl e-mail: filpol@uni.opole.pl

Facultatea de Filologie Polonă și Clasică a Universității „Adam Mickiewicz” din Poznań, Collegium Maius
(Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Collegium Maius)
ul. Aleksandra Fredry 10; PL 61-701 Poznań, tel.: +48 61 829 45 92 (do 94); faks: +48 61 829 36 41
www.amu.edu.pl/index.php?linkid=1966

Facultatea de Filologie a Universității din Rzeszów
(Wydział Filologiczny Uniwersytetu Rzeszowskiego)
al. Tadeusza Rejtana 16 B; PL 35-959 Rzeszów, tel.: +48 17 872 12 05; +48 17 872 12 06; faks: +48 17 872 12 86
www.univ.rzeszow.pl/wydzial_filologii.php e-mail: dziefil@univ.rzeszow.pl

Facultatea de Filologie Polonă al Universității din Szczecin
(Wydział Filologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego)
al. Piastów 40 B; PL 71-065 Szczecin, tel.: +48 91 444 27 14; tel./faks: +48 91 444 27 00
www.usz.zs.pl/hum_ifp e-mail: dziefil@univ.szczecin.pl

Facultatea de Filologie a Universității „Nicolaus Copernic” din Toruń
(Wydział Filologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu)
ul. Fosa Staromiejska 3; PL 87-100 Toruń, tel.: +48 56 611 35 10; tel./faks: +48 56 622 66 59
www.fil.umk.pl

Facultatea de Filologie a Universității din Varșovia
(Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego)
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28; PL 00-927 Warszawa, tel.: +48 22 552 04 28
www.polon.uw.edu.pl

Facultatea de Științe Umaniste a Universității „Cardinal Stefan Wyszyński” din Varșovia
(Wydział Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)
ul. Dęajtis 5, PL 01-815 Warszawa, tel.: +48 22 561 89 03
www.uksw.edu.pl/pl/NaukiHumanistyczne e-mail: polonistyka@uksw.edu.pl

Facultatea de Filologie a Universității din Wrocław
(Wydział Filologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego)
pl. Biskupa Nankiera 15; PL 50-140 Wrocław
tel. +48 71 343 30 29; +48 71 375 22 25; +48 71 375 25 13; faks: +48 71 343 30 29
www.wfil.uni.wroc.pl

Facultatea Umanistă a Universității din Zielona Góra
(Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Zielonogórskiego)
al. Wojska Polskiego 69; PL 65-762 Zielona Góra, tel.: +48 68 328 32 38; faks: +48 68 328 32 79
www.wh.uz.zgora.pl e-mail: dziekanat@wh.uz.zgora.pl

On 22 February 2005 the Senate of the Republic of Poland passed a special resolution, thus making 2006 the Year of the Polish Language. Recognizing the fact that the Polish language is the fundamental element of Polish national identity and that it is one of the nation's greatest treasures, the Senate expressed the view that this special year would create favourable conditions for showing the enormous wealth and diversity of the Polish language, from the standard language to regional and rural dialects. In the Senate's opinion, as a result of Poland's accession to the European Union, responsibility for the Polish language has taken on a new, international dimension. Since Polish has become an official language of the European Union, not only is it necessary to promote and preserve its use in Poland, but also to promote knowledge about the Polish language and encourage people to learn Polish abroad.

Many seminars, conferences and congresses – both national and international – have taken place during the Year of the Polish Language. There have also been many competitions for oratory talent and recitation contests, as well as quizzes about the Polish language, and many other events, including countrywide public spelling competitions.

The Council for the Polish Language was invited to act as one of the Year's coordinating bodies. It also took under its wing several projects put forward by various institutions, aimed at popularising knowledge about the Polish language and promoting a healthy enthusiasm for it. One of these projects was the publication of this booklet about the Polish language, now and in the past, in the 20 official languages of the European Union.

The aim of this booklet is to popularize knowledge about the Polish language and to contribute to the flow of information about European languages and the sociolinguistic situation in EU countries, thus promoting the development of a plurilingual Europe with a rich linguistic heritage and one in which the inhabitants would have a certain ability to communicate in several languages, including the Polish language, which would comprise an integral part of this European diversity.

Prof. Andrzej Markowski
Chairman of the Council for the Polish Language.

Warsaw, December 2006

Aby język giętki powiedział wszystko,
co pomyśli głowa

Daj, ać ja pobrus
wiedział wszystko
mojej pięknej ojc
nieńskim rumieńc

A niechaj narodowie
wždy postronni znają,

Iż Polacy nie gęsi,
iż swój język mają

aby język giętki p
Polacy nie gęsi, i